

Dwie rzeczy osobliwe w kraju polskim.

Dwie osobliwości są w krainie polskiej cudowne, zadziwiające, a że milczy o nich Solinus, który opisał wszystkie inne osobliwości świata, najdokładniej je wysłedziwszy, bardzo się dziwię, a które zgoła zasłużenie ze względu na ich rzadkość mogą być dołączone do wyliczonych przez Solinusa, jako że są dziełami wszechmocnej natury nie lichszymi od innych. Jedna, że na polach wsi Nochowa¹ w pobliżu miasta Śremu w diecezji poznańskiej, a także we wsi Kozielsko² w pobliżu miasteczka Łekna w powiecie pałuckim³ rodzą się w łonie ziemi garnki⁴, same z siebie, wyłącznie sztuką przyrody, bez jakiegokolwiek dopomagania ludzkiego, wszelkiego rodzaju i różnych kształtów, do tych podobne, których używają ludzie, delikatne wprawdzie i miękkie, gdy tkwią jeszcze w rodzinnym swym gruncie w ziemi, przecie gdy się je wyjmuje [stają się] szczelne i stwardniałe na słońcu lub wietrze. Stworzone są w najróżniejsze kształty i wielkości, nie inaczej, jak gdyby wyrabiane sztuką garncarską. I co uważam za tym dziwniejsze, [że] ich płodność i naturalne rozmnażanie nigdy się nie zmniejszyły, choć ziemia nie poruszana traci na żyzności.

Druga [osobliwość to ta], że w lasach, na polach i w borach miasteczka Potylicze⁵ i wsi Hrabienie⁶, i Prośnie, w ziemi i krainie bełskiej i chełmskiej, w diecezji chełmskiej, sosnowe drzewa taką naturę mają i tę właściwość, że jeżeli jakaś ich część, choćby gałąź lub inny kawał, odcięta zostanie lub odłamana, lub jeżeli nawet całe drzewo zostanie ścięte, przemienia się i przekształca po kilku latach w krzemień⁷ i prawie taki, jak krzemień prawdziwy — uderzony — iskrę wydaje, zachowując wielkość i rozmiary, w jakich był odcięty, przecie mając właściwości i przyrodzenie krzemienia.

¹ Wieś położona 4 km na pld. zachód od Śremu. Śrem — miasto nad Wartą.

² Kozielsko wieś nad Jeziorem Stępuchowskim, 10 km na pld. wschód od Łekna.

³ Pałuki nazwa historyczna obszaru w Wielkopolsce pld.-wschodniej, między rzeką Wełną od jej źródeł do miasta Rogoźna, a rzeką Notecią od Rynarzewa po Ujście, tworzącego dawny powiat kcyński. Etymologicznie związana jest z łąką, zob. A. Brückner *Słownik etymologiczny*.

⁴ Chodzi tu o wykopaliska przedhistoryczne. Wiadomość tę przejęli nie tylko autorzy polscy, jak Kromer, ale i obcy, np. słynny humanista niemiecki Sebastian Münster, który z powołaniem się na Długosza podał tę wiadomość w swej *Kosmografii*, a także dołączył podobiznę owych „garnków“.

⁵ Potylicz nad Tylicą, dopływem Raty uchodzącej do Bugu, 6 km na pld. zachód od Rawy Ruskiej.

⁶ Hrebenne — wieś w odległości 5,5 km na pld. zachód od Rawy Ruskiej. Prusie nad Ratą leżą 8 km na pld. zach. od Rawy Ruskiej.

⁷ Opisane tu przez Długosza skamieniałe szczątki drzew w wielkiej ilości znajdują się właśnie w tych okolicach w mioceńskich pokładach trzeciorzędowych.